

25.06.2015

(perustuu SPOL ry:n 18.9.2014 tekemään lausuntoon sosiaali- ja terveysministeriölle)

Suomen Psykologian Opiskelijain Liitto ry:n kannanotto translain uudistamisesta

SPOL ry haluaa lausunnollaan tuoda esiin toivomuksensa tämänhetkisen translain kehittämisestä niin, että sukupuolen vahvistaminen tapahtuisi henkilön omalla ilmoituksella. Nykyinen sukupuolen juridisen vahvistamisen prosessi on merkittävä uhkatekijä transihmisten terveydelle ja hyvinvoinnille, eikä sitä ole Suomessa käytännössä mahdollista toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla. Lain muutosta on valmisteltu jo edellisen hallituskauden aikana, ja tasa-arvoisen avioliittolain hyväksymisen myötä translaki tulee nyt käsittelyyn, kun naimattomuusvaatimus puretaan siitä. Se ei ole kuitenkaan yksistään riittävä muutos. Perustelemme ja käsittelemme muita huomioon otettavia asioita tässä kannanotossa. Muutokset ovat puollettavissa sekä ihmisoikeuksien näkökulmasta että psykologisen tutkimustiedon valossa.

Perusteluja muutostarpeille

Nykyinen vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä heikentää huomattavasti transihmisten oikeutta itsemääräämiseen sekä koskemattomuuteen. Se pakottaa kehoonsa täysin tyytyväiset transsukupuoliset turhiin, riskialttiisiin sekä raskaisiin lääketieteellisiin toimenpiteisiin. Näistä voi seurata paitsi vakavia fyysisiä ongelmia, myös merkittävää psyykkistä kuormitusta, jota on jopa vuosikausia jatkuvan vaikean sukupuolenkorjausprosessin vuoksi muutenkin kohtuuttomasti. Siten lainsäädäntö loukkaa taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa

yleissopimuksessa määriteltyä oikeutta korkeimpaan saavutettavissa olevaan ruumiin- ja mielenterveyteen (artikla 12).

Sukupuolen korjaamisen lääketieteellinen prosessi tulisi erottaa kokonaan sen juridisesta vahvistamisesta. Lainsäätäjä ei saisi vaatia kirurgisia toimenpiteitä, sillä yleisesti tunnettujen terveysriskien lisäksi niiden seuraukset ovat yksilöllisiä ja vaikeasti ennustettavia. Saadakseen sukupuolensa korjatuksi vastaamaan omaa identiteettiään transsukupuolisen on alistuttava saamaan psykiatrinen diagnoosi. Juridisen vahvistamisen ehdollistaminen erittäin spesifille psykiatriselle diagnoosille patologisoi transihmisten sukupuoli-identiteetin. Nämä ovat paitsi hyvinvointia heikentäviä seikkoja, myös vastaan KP-sopimusta, Euroopan ihmisoikeussopimusta sekä CEDAW-sopimusta. Patologisoinnin lisäksi on kohtuutonta ja nöyryyttävää vaatia 6-12 kuukauden mittainen ”tosielämän kokeeksi” kutsuttu testiaika haettavan sukupuolen roolin mukaisessa elämässä. Jo helmikuussa 2014 CEDAW-sopimuksen toimeenpanoa valvova asiantuntijakomitea on suositellut Suomen pikaisesti muuttavan tätä sukupuolistereotypioita vahvistavaa käytäntöä. Se pakottaa mukautumaan kokeen ajaksi tiukkoihin sukupuolirooleihin ja siten evää mahdollisuuden sukupuolenkorjaukseen niiltä transihmisiltä, jotka eivät identifioitu dikotomisesti jompaankumpaan sukupuoleen.

On myös otettava huomioon, että jo sukupuoliristiriidan kokemukseen sinänsä voi liittyä vierauden ja ulkopuolisuuden kokemuksia sekä itseinhoa ja häpeää, jotka pitkään jatkuessaan saattavat aiheuttaa varsin vakavia psyykkisiä ongelmia. American Psychological Associationin (APA) mukaan mielenterveysongelmien riski onkin transihmisillä kohonnut juuri sisäisten konfliktien ja transsukupuolisuuden patologisoinnista seuranneen stigman vuoksi. APA:n tiedonannon (Transgender, Gender Identity, and Gender Expression Non-Discrimination, 2008) mukaan sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun kohdistuva syrjintä sekä ennakkoluulot vaikuttavat vahingollisesti niin psyykkiseen, fyysiseen, sosiaaliseen kuin taloudelliseenkin hyvinvointiin. Näiden seikkojen perusteella olisi todella tärkeää, että sukupuolen korjaamisprosessin kestoa lyhennetään ja prosessia helpotetaan inhimillisen kärsimyksen vähentämiseksi. SPOL suosittaa siirtymistä Tanskassa ja Argentiinassa toteutettavaan itsemääräämisoikeutta kunnioittavaan malliin, jossa sukupuolen juridiseen vahvistamiseen ei ole ehtoja ja se on mahdollista henkilön omalla ilmoituksella.

SPOL pitää erittäin tärkeänä, että translakia uudistettaessa otettaisiin käsittelyyn myös alle 18-vuotiaisiin transihmisiin liittyvä problematiikka. Aiemmin viitatus APA:n tiedonannon mukaan transsukupuoliset lapset ja nuoret kohtaavat muun muassa runsaasti häirintää sekä väkivaltaa useissa eri ympäristöissä, mikä voi olla kehityksen kannalta erittäin haitallista ennestäänkin vaativassa identiteetin rakentumisprosessissa. Myös lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa Suomea huomioimaan lapsen sukupuoli-identiteetin lapsen etua määritettäessä. SPOL suosittaakin lasten ja nuorten oikeuksia sukupuolen vahvistamisessa käsiteltäväksi.

Toivomme esitettyjen muutosten saattamista voimaan niin pian kuin mahdollista, ja että lainsäädäntöä kehitettäisiin ripeästi lisää kansainvälisiä suosituksia vastaavaksi erityisesti ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Suomen Psykologian Opiskelijain Liitto ry:n puolesta,

Pia Jussila

Puheenjohtaja

pj@psykologianopiskelijat.net
0400515792

